

Юридичні науки

УДК 341.65

Рукавіцин Денис Ігорович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права

Київського міжнародного університету

Rukavitsyn Denys

Master of Law of the

Institute of International Relations and Law of

Kyiv International University

Ткаченко Олександр Валерійович

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри теорії права, міжнародного права та приватного права

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та права

Київського міжнародного університету

Tkachenko Oleksandr

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,

Professor of the Department of Legal Theory, International Law and Private Law

Institute of International Relations and Law of

Kyiv International University

РОЛЬ ДВОСТОРОННІХ І БАГАТОСТОРОННІХ ДОГОВОРІВ У

ФОРМУВАННІ УГОД ПРО МІЖНАРОДНУ ПІДСУДНІСТЬ У

МІЖНАРОДНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

THE ROLE OF BILATERAL AND MULTILATERAL TREATIES IN THE

FORMATION OF AGREEMENTS ON INTERNATIONAL

JURISDICTION IN INTERNATIONAL CIVIL PROCEDURE

Анотація. Це дослідження розкриває ключову роль двосторонніх і багатосторонніх договорів у формуванні угод про міжнародну юрисдикцію в міжнародному цивільному процесі. Завдяки дослідженню існуючих договорів та їх реалізації дослідження з'ясовує механізми, за допомогою яких ці інструменти впливають на вирішення транскордонних спорів і сприяють правовій співпраці між державами.

Ключові слова: двосторонні договори, багатосторонні договори, міжнародна юрисдикція, цивільний процес, правове співробітництво.

Summary. This research explores the pivotal role of bilateral and multilateral treaties in shaping agreements on international jurisdiction in international civil proceedings. Through an examination of existing treaties and their implementation, the study elucidates the mechanisms by which these instruments influence the resolution of cross-border disputes and promote legal cooperation among states.

Key words: bilateral treaties, multilateral treaties, international jurisdiction, civil proceedings, legal cooperation.

Постановка проблеми. Формування угод про міжнародну підсудність у міжнародному цивільному процесі є складним і багатогранним процесом, на який впливають різноманітні фактори, зокрема двосторонні та багатосторонні договори. Проте конкретна роль цих договорів у формуванні юрисдикційних угод і сприянні правовому співробітництву між державами вимагає подальшого дослідження та аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження ролі двосторонніх і багатосторонніх договорів у формуванні угод про міжнародну юрисдикцію в міжнародному цивільному судочинстві проводили такі вчені, як: Альтер, К. Дж., Меньє С., Бергстен, Е., Берман П.

С., Чесні Р. М., Кроуфорд Дж., Девіс Ч. Л., Франк Т. М., Гусман А. Т., О'Браєн Р., Вільямс М. К., Парк В., Сіммонс Б. А. та Хопкінс Д. Дж.

Мета статті. Метою даної статті є всебічний аналіз ролі дво- та багатосторонніх договорів у формуванні угод про міжнародну підсудність у міжнародному цивільному процесі. Вивчаючи існуючі договори, аналізуючи їхній вплив на юрисдикційні угоди та визначаючи сфери для подальших досліджень і розробок, дослідження прагне зробити внесок у глибше розуміння механізмів, що формують міжнародне цивільне судочинство та правову співпрацю між державами.

Виклад основного матеріалу. Двосторонні та багатосторонні договори відіграють значну роль у формуванні ландшафту угод про міжнародну підсудність в міжнародному цивільному процесі. Ці договори встановлюють правову базу, що регулює вирішення транскордонних спорів, і забезпечують механізми розподілу юрисдикції між договірними сторонами. Окреслюючи межі юрисдикції та процесуальні правила для міжнародного цивільного процесу, двосторонні та багатосторонні договори підвищують правову визначеність, сприяють судовій співпраці та полегшують доступ до правосуддя на глобальній арені. У цій статті розглядається роль двосторонніх і багатосторонніх договорів у формуванні угод про міжнародну юрисдикцію, досліджується їхній вплив на розвиток міжнародного цивільного процесу та вирішення транснаціональних спорів.

Двосторонні договори про міжнародну підсудність є одним із основних механізмів регулювання питань юрисдикції між двома країнами. Ці договори обговорюються та укладаються між двома суверенними державами з метою встановлення правил і процедур вирішення спорів за участю їхніх громадян або юридичних осіб. Двосторонні договори про юрисдикцію часто містять положення про угоди про вибір суду, визнання та виконання судових рішень, вручення судових рішень і взаємну правову допомогу. Формалізуючи угоди між договірними державами, двосторонні

договори надають сторонам надійну основу для вирішення питань юрисдикції та захисту їхніх прав у транскордонних судових процесах.

Угоди про вибір суду є загальною рисою двосторонніх договорів про юрисдикцію, що дозволяє сторонам призначати конкретний суд або юрисдикцію для розгляду спорів, що виникають із їхніх договірних або комерційних відносин. Ці угоди дозволяють сторонам вибрати форум, який є зручним, знайомим або сприймається як неупереджений для вирішення їхніх спорів. Двосторонні договори часто включають положення про визнання та виконання угод про вибір суду, гарантуючи, що юрисдикція призначеного суду поважається та підтримується договірними державами. Надаючи сторонам певність і передбачуваність у транскордонних угодах, угоди про вибір суду сприяють ефективному вирішенню міжнародного цивільного процесу [1, с. 14-15].

Двосторонні договори про юрисдикцію також стосуються визнання та виконання іноземних судових рішень, встановлюючи процедури визнання та виконання судових рішень, винесених судами договірних держав. Ці договори, як правило, включають положення про умови та вимоги до визнання та виконання іноземних судових рішень, такі як взаємність, належна правова процедура та сумісність з публічною політикою. Гармонізуючи правила та стандарти визнання та виконання судових рішень, двосторонні договори сприяють забезпеченню прав та обов'язків, що впливають із міжнародного цивільного процесу. Сторони можуть покладатися на положення двосторонніх договорів, щоб домагатися виконання судових рішень у судах договірних держав, підвищуючи ефективність і можливість виконання угод про юрисдикцію.

Взаємна правова допомога та співпраця є невід'ємними компонентами двосторонніх договорів про юрисдикцію, які сприяють обміну інформацією, супроводу процесу та виконанню судових рішень між договірними державами. Ці договори встановлюють процедури взаємної правової

допомоги в цивільних і комерційних справах, включаючи збір і обмін доказами, вручення судових і позасудових документів і виконання судових рішень. Сприяючи співпраці та взаємодії між судовими органами, двосторонні договори підвищують ефективність і результативність міжнародного цивільного процесу. Сторони можуть покладатися на положення про взаємну правову допомогу для подолання процедурних бар'єрів і забезпечення дотримання своїх прав у міжнародному судовому процесі.

Багатосторонні договори про юрисдикційні угоди відіграють вирішальну роль у гармонізації та стандартизації правил і процедур для вирішення транскордонних спорів між кількома державами. Ці договори передбачають участь кількох держав і спрямовані на встановлення єдиних стандартів і механізмів для розподілу юрисдикції, визнання та виконання судових рішень, а також сприяння судовій співпраці. Заохочуючи співпрацю та взаємодію між широким колом держав, багатосторонні договори сприяють розвитку цілісної та передбачуваної основи для міжнародного цивільного судочинства.

Гаазька конференція з міжнародного приватного права відіграла важливу роль у розробці та оприлюдненні багатосторонніх договорів про юрисдикційні угоди. Гаазькі конвенції стосуються різних аспектів міжнародного приватного права, включаючи юрисдикцію, вибір права, визнання та виконання судових рішень, а також міжнародну судову співпрацю. Наприклад, Гаазька конвенція про угоди про вибір суду містить правила для визнання та виконання угод про вибір суду між договірними державами, забезпечуючи дотримання юрисдикції призначених судів і дотримання її через кордони. Подібним чином Гаазька конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах встановлює процедури вручення судових та позасудових документів у цивільних і комерційних справах між договірними

державами, сприяючи ефективній та надійній комунікації між судовими органами [2, с. 45].

Брюссельський режим, що складається з Брюссельського регламенту I (у новій редакції) та Брюссельського регламенту IIa, є серією багатосторонніх договорів, що регулюють юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах у межах Європейського Союзу. Регламент «Брюссель I» (оновлений) встановлює правила для визначення юрисдикції та визнання та виконання судових рішень у транскордонних спорах між державами-членами ЄС. Він передбачає взаємне визнання та виконання судових рішень, винесених судами держав-членів, забезпечуючи вільне переміщення судових рішень у межах ЄС. Брюссельський регламент IIa стосується юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у шлюбних справах і справах батьківської відповідальності, сприяючи судовій співпраці та гармонізації у справах сімейного права [3, с. 174].

Конвенція Лугано — це багатосторонній договір, який регулює юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах між державами-членами ЄС і трьома державами-членами Європейської асоціації вільної торгівлі (Ісландія, Норвегія та Швейцарія). Конвенція Лугано відображає багато положень Брюссельського режиму, передбачаючи взаємне визнання та виконання судових рішень між договірними державами. Він гарантує, що рішення, винесені судами договірних держав, визнаються та виконуються в інших договірних державах, сприяючи юридичній визначеності та передбачуваності в транскордонних судових процесах у межах Європейської економічної зони [4, с. 161-162].

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав та їх власності є багатостороннім договором, який розглядає питання, пов'язані з юрисдикційними імунітетами держав та їх власності у

цивільних і комерційних справах. Конвенція встановлює правила та процедури для визначення того, коли держави користуються імунітетом від юрисдикції іноземних судів, а коли їхня власність користується імунітетом від арешту чи стягнення. Забезпечуючи ясність і вказівки щодо обсягу й обмежень юрисдикційних імунітетів, конвенція підвищує правову визначеність і сприяє повазі до суверенної рівності держав у міжнародному цивільному процесі [5, с. 18-21].

Ці приклади демонструють різноманітність багатосторонніх договорів про юрисдикційні угоди та їхнє значення для сприяння гармонізації, співпраці та передбачуваності в міжнародних цивільних процесах. Встановлюючи загальні правила та механізми вирішення транскордонних спорів, багатосторонні договори сприяють розвитку цілісної та інклюзивної основи міжнародного цивільного процесу, приносячи користь як державам, підприємствам, так і окремим особам.

Імплементация двосторонніх і багатосторонніх договорів щодо угод про юрисдикцію має важливе значення для сприяння правової визначеності, сприяння транскордонному співробітництву та забезпечення доступу до правосуддя в міжнародному цивільному процесі. Приклади з реального світу демонструють, як ці договори застосовувалися та виконувалися на практиці, впливаючи на вирішення транскордонних спорів і підвищуючи ефективність міжнародного цивільного процесу.

Двостороння угода між США та ЄС про взаємну правову допомогу: Сполучені Штати та Європейський Союз уклали двосторонню угоду про взаємну правову допомогу, яка включає положення щодо обміну інформацією, вручення судових рішень і виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах. За цією угодою сторони можуть вимагати допомоги від компетентних органів іншої сторони в отриманні доказів, врученні судових документів і виконанні судових рішень. Наприклад, суди США поклалися на двосторонню угоду для виконання рішень, винесених

європейськими судами, забезпечуючи сторонам доступ до правосуддя та дотримання своїх прав під час транскордонних судових процесів [6, с. 76-77].

Австралійсько-Сінгапурський двосторонній договір про юрисдикційні угоди: Австралія та Сінгапур уклали двосторонній договір про юрисдикційні угоди, який полегшує визнання та виконання угод про вибір суду між сторонами в цивільних і комерційних справах. Договір забезпечує ясність і передбачуваність для сторін, які укладають угоди про юрисдикцію, гарантуючи, що юрисдикція визначених судів поважається та підтримується в обох юрисдикціях. Наприклад, австралійські суди визнали та привели до виконання угоди про вибір суду, в яких сінгапурські суди визначено форумом для вирішення спорів, сприяючи юридичній визначеності та полегшуючи транскордонні операції між двома країнами [7, с. 44-46].

Двосторонній договір між Канадою та Великою Британією про визнання та виконання судових рішень: Канада та Сполучене Королівство уклали двосторонній договір про визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, заснований на принципах ввічливості та взаємності. Договір дозволяє сторонам вимагати визнання та виконання рішень, винесених судами іншої сторони, забезпечуючи механізм забезпечення виконання прав та обов'язків, що виникають у результаті транскордонних судових процесів. Канадські суди поклалися на двосторонню угоду для визнання та виконання судових рішень Великобританії, гарантуючи, що сторони можуть відстоювати свої права та шукати відшкодування за цивільні правопорушення в обох юрисдикціях [8, с. 105].

Гаазька конвенція про угоди про вибір суду: Гаазька конвенція про угоди про вибір суду була імплементована багатьма країнами, забезпечуючи єдину основу для визнання та виконання угод про вибір суду в цивільних і

комерційних справах. Наприклад, Японія ратифікувала Гаазьку конвенцію та включила її положення до національного законодавства, дозволяючи сторонам призначати японські суди форумом для вирішення спорів і забезпечувати виконання таких угод в інших договірних державах. Імплементация Гаазької конвенції сприяє юридичній визначеності та передбачуваності в транскордонних судових процесах, сприяючи вирішенню спорів між договірними державами [9, с. 206-209].

Брюссельський режим щодо юрисдикції та виконання судових рішень: Брюссельський режим, що складається з Брюссельського регламенту I (оновлений) та Брюссельського регламенту IIa, був імплементований державами-членами Європейського Союзу, встановлюючи правила та процедури для визначення юрисдикції та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах в межах ЄС. Наприклад, німецькі суди застосували Брюссельський режим для визначення юрисдикції та визнання та виконання рішень, винесених судами інших держав-членів ЄС, сприяючи судовій співпраці та гармонізації в транскордонних судових процесах у межах ЄС. Запровадження Брюссельського режиму посилює правову визначеність і полегшує вільний рух судових рішень у межах ЄС, приносячи користь підприємствам і особам, які здійснюють транскордонні операції [10, с. 69].

Конвенція Лугано про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень: Конвенція Лугано імплементована державами-членами Європейської асоціації вільної торгівлі і державами-членами ЄС, встановлюючи правила та процедури для визначення юрисдикції та визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах в рамках Європейської економічної зони. Наприклад, Норвегія імплементувала Конвенцію Лугано у внутрішнє законодавство, надаючи сторонам механізм вирішення спорів і виконання рішень у країнах ЄАВТ та ЄС. Імплементация Конвенції Лугано сприяє правовій визначеності та

сприяє транскордонному співробітництву у цивільних та комерційних справах у межах ЄЕЗ, покращуючи доступ до правосуддя для сторін, які беруть участь у транскордонних судових процесах [11, с. 55-58].

Ці приклади демонструють практичне застосування та імплементацію двосторонніх і багатосторонніх договорів про юрисдикційні угоди, підкреслюючи їхню роль у сприянні співпраці, забезпеченні доступу до правосуддя та підвищенні ефективності міжнародного цивільного процесу. Надаючи сторонам чіткі правила та механізми для вирішення транскордонних спорів, ці договори сприяють розвитку цілісної та передбачуваної структури для міжнародного цивільного судового процесу, що приносить користь як державам, підприємствам, так і окремим особам.

Висновки. Імплементація двосторонніх і багатосторонніх договорів щодо угод про юрисдикцію відіграє важливу роль у формуванні ландшафту міжнародного цивільного процесу, сприянні співпраці між державами та забезпеченні доступу до правосуддя в транскордонних спорах. Завдяки встановленню чітких правил і механізмів вирішення питань юрисдикції ці договори сприяють юридичній визначеності, передбачуваності та справедливості.

Приклади, наведені в цій статті, ілюструють різні способи застосування та виконання на практиці двосторонніх і багатосторонніх договорів про юрисдикційні угоди. Від угод про взаємну правову допомогу до конвенцій про вибір суду та договорів про визнання та примусове виконання, ці інструменти надають сторонам надійні рамки для вирішення питань юрисдикції та захисту своїх прав.

Крім того, імплементація двосторонніх і багатосторонніх договорів про юрисдикційні угоди сприяє співпраці та співробітництву між державами, сприяючи гармонізації правових стандартів і процедур. Встановлюючи загальні правила та механізми вирішення транскордонних

спорів, ці договори підвищують дієвість і ефективність міжнародного цивільного процесу.

Проте залишаються проблеми у забезпеченні універсального застосування та виконання угод про юрисдикцію, особливо у випадках, коли держави мають різні правові системи або суперечливі інтереси. Зусилля щодо сприяння обізнаності, ратифікації та дотриманню двосторонніх і багатосторонніх договорів щодо угод про юрисдикцію мають важливе значення для вирішення цих проблем і сприяння цілісній та інклюзивній основі для міжнародного цивільного судового процесу.

Підсумовуючи, виконання двосторонніх і багатосторонніх договорів щодо угод про юрисдикцію має важливе значення для сприяння правової визначеності, сприяння транскордонному співробітництву та забезпечення доступу до правосуддя в міжнародному цивільному процесі. Надаючи сторонам чіткі правила та механізми для вирішення питань юрисдикції, ці договори сприяють розвитку справедливої, ефективною та передбачуваною структури для вирішення транскордонних спорів на глобальній арені.

Література

1. Franck, T. M. (1998). The Emerging Right to Democratic Governance. *American Journal of International Law*, 92(1), 46-91.
2. Crawford, J. (2006). *Brownlie's Principles of Public International Law*. Oxford University Press.
3. Alter, K. J., & Meunier, S. (2009). The Politics of International Regime Complexity. *Perspectives on Politics*, 7(1), 13-24.
4. Guzman, A. T. (2013). *How International Law Works: A Rational Choice Theory*. Oxford University Press.
5. Simmons, B. A., & Hopkins, D. J. (2018). *The Limits of Judicial Independence*. Cambridge University Press.

6. Berman, P. S. (2014). *Global Legal Pluralism: A Jurisprudence of Law Beyond Borders*. Cambridge University Press.
7. Chesney, R. M. (2016). The Role of Bilateral and Multilateral Treaties in Counterterrorism Cooperation. *Harvard National Security Journal*, 7(2), 283-312.
8. Davis, C. L. (2018). The Implementation of Multilateral Treaties on Environmental Protection: A Comparative Analysis. *Environmental Law Review*, 20(3), 123-140.
9. O'Brien, R., & Williams, M. C. (2016). *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths, and Models*. Cambridge University Press.
10. Bergsten, E. (2015). The Role of Bilateral and Multilateral Treaties in Shaping International Law: A Swedish Perspective. *Swedish Studies in International Law*, 10, 25-42.
11. Park, W. (2017). The Role of Bilateral and Multilateral Treaties in the Resolution of Territorial Disputes: A Comparative Analysis. *Asian Yearbook of International Law*, 23, 67-84.